

Justitiedepartementet
Åklagarenheten
103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet SOU 2019:38 Stora Brottmål - nya processrättsliga verktyg (Dnr Ju2019/02387/Å)

Inledning

Hovrätten välkomnar det arbete som utförts för att undersöka olika möjligheter att genom förändringar i det straffprocessrättsliga regelverket åstadkomma en effektivare brottmålsprocess i den bemärkelsen att den ska kunna genomföras med mindre resurser utan att för den skull leda till minskad rättssäkerhet. En sådan undersökning framstår som angelägen inte minst mot bakgrund av det mycket ansträngda ekonomiska läget för Sveriges Domstolar.

Hovrätten noterar att undersökningen av uppenbara skäl aktualiserar å ena sidan förändringar av klart praktisk och till synes enkel natur och å andra sidan överväganden om värdet av sådana principer som ligger till grund för det processrättsliga systemet. Även om det i många sammanhang kan vara tacknämligt med ytterligare verktyg i verktygslådan framstår det som angeläget att noga värdera den förväntade nyttan mot de principiella konsekvenserna.

Som en utgångspunkt för yttrandet bör det vidare nämnas att hovrätten har begränsad erfarenhet av och endast i mindre mån är belastad av de mest omfattande brottmålen. Hovrätten har också av naturliga skäl en begränsad insikt om behov och praktiska förutsättningar för olika förfaranden under förundersökningsstadiet.

4. Ett ökat partsinflytande i brottmål

De lämnade förslagen är i hög grad hänförliga till åtgärder under förundersökningen där bland annat tidigare lämnade överväganden och förslag i delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål, SOU 2017:98 legat till grund för nu aktuella förslag. Hovrätten har i remissyttrande över det nämnda delbetänkandet avstyrkt de förslag som lämnades där och hänvisar i den delen till vad som anförts tidigare.

5. Starkare incitament för misstänkta utredningsmedverkan

När det gäller frågan om förundersökningsbegränsning som incitament för utredningsmedverkan har hovrätten, i brist på närmare kännedom eller erfarenhet av förundersökningsbegränsningen i allmänhet, inga särskilda synpunkter på förslaget. En farhåga är dock att sådan begränsning rent praktiskt kan komma att få ogynnsamma konsekvenser för en målsägande vars sak i sådana fall inte blir utredd och lagförd.

När det gäller frågan om strafflindring och de därtill hörande förslagen om utfästelsebeslut och strafftak för rätten har hovrätten följande synpunkter.

I praktiskt hänseende hyser hovrätten en farhåga att det i många fall kommer att vara förenat med betydande svårigheter att rent faktiskt åstadkomma den eftersträvade överenskommelsen mellan den misstänkte och åklagaren. Det kan antas att betydelsen av lämnade uppgifter från en misstänkt typiskt sett skulle ha störst värde för utredningen i ett tidigt skede av förundersökningen. Samtidigt kan det också antas att den misstänkte i just detta skede har som sämst överblick av situationen och därmed mycket begränsade möjligheter att göra ett för egen del välgrundat och rationellt ställningstagande. Dessa förhållanden torde därtill vara omvända i ett senare skede av förundersökningen och sammantaget innebära att det kan befaras bli svårt att faktiskt nå en överenskommelse. Förhållandena torde göra sig särskilt gällande i de stora brottmål som förslaget tar sikte på och det kan därtill framhållas att situationen i just dessa mål inte sällan präglas av en påtaglig brist på förtroende mellan parterna. Därtill kommer potentiella komplikationer till följd av att förhandlingar över tid kan komma att ske i förhållande till flera misstänkta och med svårbedömda frågor om hur utfästelser ska fördelas och utformas mellan olika misstänkta som följd. Det föreligger i det sammanhanget också en påtaglig risk för uppkomsten av oönskade kronvittnes- eller kronvittnesliknande situationer.

När det sedan gäller domstolens tillämpning av det strafftak som föreslås bedömer hovrätten att det i och för sig torde vara möjligt att bestämma straff inom ramen för ett sådant tak; åtminstone i enkla fall där det rör sig om en utredningsmedverkande tilltalad som står åtalad för brottslighet som i alla delar är kopplad till den utredning som föranlett utfästelsebeslutet och strafftaket. Det framstår däremot som uppenbart att tillämpningen i många fall kommer att behöva ske i mer komplexa situationer. Således kan man tänka sig fall där det i samma mål finns flera strafftak att ta hänsyn till, att någon eller några av flera tilltalade är underåriga och därmed inte kunnat få ett strafftak, att strafftak funnits men upphävts, att åtalet även avser brottslighet som inte omfattas av strafftaket, att det finns tidigare domar att ta hänsyn till där påföljden bestämts inom ramen för ett strafftak etc. Hur aspirationsfrågor, påföljdsval och andra straffmätningstekniska frågor påverkas av förekomsten av strafftak är enligt hovrättens mening inte tillräckligt belyst i betänkandet.

6. Ett ökat fokus på förberedelsen

Hovrätten har i denna del inget att invända mot framförda synpunkter och förslag, och vill särskilt framhålla att det som föreslås i förening med vad som tydliggörs i Svea hovrätts rapport *En skräddarsydd rättegång – och vägen dit* sammantaget utgör goda verktyg för att hantera stora brottmål.

7. Den misstänktes rätt till insyn

Hovrätten har inget att invända mot vad som i denna del framförs i utredningen, men hänvisar också i relevanta delar till tidigare lämnat remissyttrande över delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål, SOU 2017:98.

8. Ett tydliggörande av domares processledande roll

Hovrätten bedömer att de förslag som lämnas i allt väsentligt innebär en anpassning av lagstiftningen till hur det i praktiken går till och har ingen invändning mot vad som anförs i betänkandet.

9. Utökade möjligheter att lägga fram vittnesattester

Med hänvisning till vad som tidigare anförts i remissyttrande över delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål, SOU 2017:98, avstyrker hovrätten lämnade förslag.

10. Övriga ärenden

I 10.7 anges att några ändringar inte föreslås av regler om vad som ska ges in till domstolen vid åtal. Utredningen har listat en rad principiella skäl som starkt talar för en ordning där åklagarna endast ger in den bevisning som åberopas och inte hela förundersökningen. Enligt hovrätten skulle en sådan ordning vara att föredra. Hovrätten vill i det sammanhanget framföra förslaget att domstolen i vart fall borde ha möjlighet att förelägga parter att i elektronisk form eller på annat sätt inge en särskild bevisbilaga innefattande den av parten åberopade skriftliga bevisningen i samlad och ordnad form. Enligt hovrättens mening skulle en sådan möjlighet innebära en betydande tidsvinst för domstolarna utan att det merarbete som därmed uppstår för parterna ter sig omotiverat.

Sammanfattning

Hovrätten avstyrker förslagen om förundersökningsbegränsning, utfästelsebeslut och strafftak samt förslaget rörande utökade möjligheter att lägga fram vittnesattester. Den förväntade nyttan av förslagen uppväger inte de tillämpningssvårigheter som kan förväntas uppstå jämte de avsteg från grundläggande processrättsliga principer som de innebär. I övrigt har hovrätten inga invändningar mot promemorians innehåll.

Erik Sundström

Robert Forslund

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Erik Sundström, hovrättslagmannen Susanne Lundgren Jonasson och hovrättsrådet Olof Hellström. Tf. hovrättsassessorn Robert Forslund har varit föredragande.